

יום	יום לחודש	יום מוהר"ב	ליקוטי ה"ב	ליקוטי ה"ג	מסנה ברורה ה"ו	ספר המידות	שולחן ערוך ד"ש משפט
שבת	ו'	כז:	ריה	חורה	צא - צב	ח, ט	ט
א	ז'	כת:	ריט	קח:	צב - צד	י, יא	יא
ב	ח'	כה:	רב	קט:	צח - צו	יב, יג	יג
ג	ט'	כט:	רכא	קט:	צח - צו	יד, טו	טו
ד	י'	כט:	רכב	קי:	צט - ק	טז, יז	יז
ה	יא'	ל:	רכג	קי:	קא - קב	יח, יט	יט
ו	יב'	ל:	רכד	חורה	קב - קד	כ, כא	כא

בקרני אורה

יו"ל ע"י קהילת חסידי ברסלב
בנשיאות הגה"צ רבי יעקב מאיר שכטער שליט"א

286 | פרשת וילך | ו' תשרי תשפ"ג

דבר המערכת

הבה נחשוב מעט מה עומד לפנינו, מהי המציאות הפשוטה המסבבת אותנו ביום הכיפורים. לפעמים מרוב דיבורים שוכחים מה קורה כאן בכל רגע. הבה נחזור ונשנן לעצמנו מה נעשה כאן, וכך נוכל להחזיק מעמד שלא לעבור ולאבד חלילה אוצר פז זה בתוהו ובוהו.

ונתנה תוקף קדושת יום הכפורים - מצד אחד: העוונות מקטרגים, והם מהווים צרה צרורה ואיומה שאין דוגמתה בעולם. מצד שני: הקב"ה פותח ביום זה את אוצרות הרחמים והחסדים הגדולים ביותר, ועתה הוא עת רצון שהוא מצוי וקרוב אצלך. החנון המרבה לסלוח רוצה לטהר אותך בחסד חינו מכל הצרות והטומאות הללו, ומושיט לך יד בתכלית הרחמנות אפילו אם פשעת. ואתה, עם כל הקטנות שלך, כשאתה מבטא רצונותיך להשתנות לטובה ושלא לחטוא עוד, הנך מתדבק לתשובה ובוקע רקיעים! וכשאתה מתוודה ומבקש לעורר בלבך איזו נקודת בושה והכנעה, הנך מוחק בכך הרבה מהעוונות והמקטרגים, ומונע ממך אלפי רבבות עונשים והסתרות!

אם קטן אתה בעיניך, אולם עליך נפל חובת היום ובידך לפעול כל זאת, אם תשתדל מעט לדבר ככוונה! אל תתן ליצרך המבקש נפשך להחליש דעתך, או לזלזל ולנתק אותך מהמציאות של אחד מיסודות אלו. התגבר כארי לחטוף עוד ועוד בקשה; כל וידוי ממתיק ומטהר ומונע רע בלי שיעור! כל תחינה ובקשה, כל הילול וכל המְלָכָה, פותחים לך שערי חסדים על כל השנה. התחדש בכל פעם מחדש לצעוק, לבקש, ולהתפייס עמו ית'. ואם הצער גדול מחמת הצום ואטימות הלב, הרי זה מכפיל את השכר פי מאה...

חטוף וחזור וחטוף, ויש מי ששומע לך ונותן לך.

העורכים

פניני אור

אמרות טהורות מרבינו"ק ותלמידיו

פעם, בליל יום כפור לפנות בקר, קִשְׁפָּצוּ כְּמֵה מֵאֲנִי לְעִשׂוֹת רְקוּד לְאַחַר אֲמִירָתָם אֶת כָּל הַתְּהִלִּים, גִּעַר בָּהֶם רַבִּי אֵיזִיק אֵיזִנְשֵׁיטִין זְכָרוֹנוֹ-לְבָרְכָהּ, בְּאִמְרוֹ לָהֶם: "בְּיָוֵם כְּפֹר לֹא רוֹקְדִים". יוֹם כְּפֹר טֹאנְצֵט מְעַן נִישְׁט!" וְחִזְרוּ בָּהֶם מִפְּנֵיהֶם.

(שיח שרפי קודש)

אתה תזמיק גורלי

בעדם דלתי הסיוע והעצה לתשובה, הכהן הגדול עלה יותר ויותר במעלות העליונות כדי להמשיך המתקה זו, וגם הרע עלה ועלה במלחמה זו. האדם הקדוש ביותר נכנס למקום הקדוש ביותר ביום הקדוש ביותר, ואף על פי כן הרע משתולל ומתעצם גם שם. עד שהכהן גדול הגיע ל'עצה' הכי גבוהה שהתורה נתנה לו ביום זה: לעשות גורל! קודם כניסתו לקדוש הקדשים הטיל גורל בין השעיר שהוקרב לה' ובין השעיר שנשלח לעזאזל, ושם הוכרע כוחו של השטן.

מה טיבו של גורל זה ובמה כוחו יפה? מבאר רבי נתן כך: "כי הגורל דקדושה הוא בחינת תיקון העצה, כי לפעמים מתגברים העוונות כל כך עד שאי אפשר בשום אופן לתת עצה בנפשו, כי עצתו חלוקה מאד, וכמו שצעק דוד המלך 'עד אנה אשית עצות בנפשי'. אבל זהו בעצמו עיקר העצה, לצעוק להשם יתברך 'עד אנה אשית עצות בנפשי', ולהשליך יתנו על השם יתברך ולסמוך עליו יתברך לבד. וזהו בחינת גורל, שמשליך עצתו על השם יתברך, כפי מה שיצא גורלו מהשם יתברך, בבחינת 'אתה תזמיק גורלי', וכמו שכתוב 'בחיק יוטל את הגורל', וזהו בחינת הגורל של יום הכפורים". מהי העצה כשהכל נראה כל כך אבוד וחסר עצה?! - לצעוק לה' על כך שאין לי עצה! לשווע אליו: 'אין לי שום מוצא שכלי מסבך העוונות שמקיף אותי'. להפיל את עצמו לגמרי על הקדוש ברוך הוא באבדן כל יכולת אחרת, ולסמוך רק על ה', שיעשה מה שיעשה וישיעיהו. ודווקא התפילה הזאת שנאמרת באין שום עצה, היא זו שמכרעת את הכח הכי עצום של הקטרוג, ומשברת את כל כח הרע.

מצאת חלילה את עצמך ביום הקדוש עם רשימת העוונות החמורות בלא שום עצה?! אינך יודע איך להתחיל להשתנות?! אתה מוצא את עצמך תועה כשה אובד ללא שום כיוון?! - זו בדיוק השעה הכשרה להמתקת כל הדינים: תפיל את עצמך על הקדוש ברוך הוא, שאג אליו 'אין לי שום דרך ולא שום עצה, רק אתה מחסי ותקוטי'. יהי רצון שלא אחטא עוד, איני יודע איך ובאיזה אופן'. זהו בעצמו עיקר העצה! להשליך עצתו על השם יתברך; 'מה שייצא ממך אבי שבשמים זה מה שיכול לעזור לי'. התפילה המרוסקת הזאת היא שפוחתת שערים ומבטלת כל קטרוג אפשרי.

המשך בעמוד ד'

"ועל כולם... אלוה-ה סליחות... סלח לנו מחל לנו כפר לנו..." הנעימה משתפכת בבית הכנסת. אם רק היה יכול גם הוא להצטרף לנעימת הנגינה, לדאבון לבו הוא רחוק מלנגן עתה. כן, "ועל כולם", כל הרשימה האיומה הזאת שייכת אליו. הוא עבר זה עתה על ה'יודי המפורט' בו פירט על פי סדר האל"ף ב"ת עוד מאות חטאים ופשעים [כפי שאמרו רבים מרבותינו שיש מעלה עצומה בדבר, ועיין גם בליקוטי מוהר"ן ח"א קע"ח], ולדאבון לב ברובם הוא מצא את עצמו פחות או יותר. נפשו זועקת את מה שהטיב רבי נתן לבטא בתפילתו הזכה שהכין למעננו: "הרעותי את מעשי מנעורי עד היום הזה מדי יום יום השכם וחטואו, ואני מלא חטאים ופגמים מכף רגל ועד ראש אין בי מתום, עד אשר אי אפשר לבאר ולפרט כלל חלק אחד מאלפי אלפים ורבי רבבות חטאים ועוונות ופגמים גדולים ונוראים מאד שגרמתי על ידי מעשי הרעים" (ליקוטי תפילות, י). והנה הוא עומד עתה בעת היודי, בעיצומו של יום הקדוש, זה הרי לא 'יודי פה' בלבד, צריך בעיקר לבקש על העתיד, "כי כל התפילות והתחינות ובקשות והסליחות שישאל מרבין לבקש מחילה וסליחה וכפרה בעשרת ימי תשובה ובפרט ביום כיפור, אין הכוונה להתפלל ולבקש על העבר לבד, רק שצריכים לבקש רחמים ביותר שיעזרו השם יתברך מעתה לדרך התשובה שלא יחטא עוד ולא יפול משום דבר" (ליקוטי הלכות, שבת זג). והוא יודע בנפשו שאין לו שום עצה, אין לו דרך לתשובה. איך נישגשים ביום כזה לבקש מחילה ולזכות להמתקת הדינים ולחתימה טובה?!

טבעו של אדם שהוא נהנה להתפלל בעת שרואה לפניו קצה אור של עצה טובה, כשנדמה לו שיש לו דרך ונתיב כלשהוא שמסתבר שיצליח, והוא רק 'מוסיף' תפלות להצלחת המהלך. אבל כאשר הוא אבוד לגמרי ואין לו שום עצה, הרי כל תפילתו נאמרת בעצלתיים, אין לו מה להפסיד ומפיו 'נזרקות' מילות תפלה סדוקות. אך באמת זוהי התפילה הנשגבה העצומה והחזקה ביותר שאין שום מקטרג יוכל לה, זוהי תפילת התפילות שמשברת כל מסך המבדיל ונכנסת לפני ולפנים.

רבי נתן (בליקוטי הלכות ת"ב ותענית ד, כג) מסביר את עבודת כהן גדול ביום הכיפורים, בו נכנס לפני ולפנים לכפר על עוונות ופשעי בני ישראל שהצטברו במשך כל השנה, ולהמתיק את הדין ולהמשיך עצה נכונה בלבבות בני ישראל שישבו מעתה בתשובה. מלחמה כבדה ננטשה בינו לבין הס"מ שביקש לקטרג חלילה בכל כוחו על בני ישראל ולסגור

תגובות והערות
3323796@gmail.com
ניתן לקבל את הגיליון באימיל מידי שבוע

הדל"ג 5:50 - ניץ ההמה 6:28 - סוּזְק"ש 8:45
צאת השבת 7:01 - צאה"ש לר"ת 7:41

תשובה כחודה של מחט...

שאלה:

עומדים אנו בסיומם של עשרת ימי תשובה, והלב משתוקק לשוב בתשובה שלימה כפשוטו. והנה, שני חלקי התשובה העיקריים הלא הם: חרטה על העבר, וקבלה על העתיד. ואני בעניי מרגיש בלבי שבעוד שהחלק הראשון של 'חרטה על העבר' הצלחתי ואני מצליח קצת לקיים, כי אני מתחרט על מה שלא התנהגתי כהוגן, הרי שהחלק השני של 'קבלה על העתיד' נראה לי כרחוק ממני. ואני אנה אני בא...

תשובה:

השבוע הגיעה שאלה כזו למערכת, אך בצורה הפוכה... אותו שואל טען שאדברא, ה'קבלה על העתיד' קל לו יותר, אבל להתחרט באמת 'חרטה על העבר' קשה לו מאד...

והאמת, שהיה מן הראוי להשיב על כל שאלה בנפרד, ולבאר עד כמה קרוב אלינו הדבר מאד, הן חרטה על העבר והן קבלה על העתיד, כי לא נפלאות היא מאתנו אלא בפינו ובלבבנו לעשות.

אך מאחר שהזדמנו לפנינו שני שאלות אלו יחד, אמרנו לענות תשובה כללית, דבר נפלא הנזכר בספר 'בית אלקים' להמב"ט:

הוא כותב שמצות תשובה אינה כשאר המצוות, שאם עושה אדם רק חלק ממנה אינה נחשבת למצוה כלל. אלא היא מצוה שגם אם עושים רק חלק אחד ממנה; חרטה על העבר בלי קבלה על העתיד, או קבלה על העתיד בלי חרטה על העבר - גם אם אין זו תשובה שלימה, יש בה תועלת!

זהו לשונו הזהב:

"ואחר שנתבאר ענין התשובה כי היא החרטה ועזיבת החטא, נאמר כי אינם כשאר המצוות שהעושה חלק המצוה אין לו חלק שכר המצוה, כמו שתאמר מצות ציצית הוא בד' הכנפות והעושה ציצית בג' כנפות לבד אינו מקיים ג' חלקי המצוה, שהרי ד' ציציות מעקבין זה את זה והרי הוא כאילו לא עשה שום דבר. ואולם התשובה, גם כי אינה שלימה עד שתהיה

בחרטה לשעבר ועזיבת החטא לעתיד, עם כל זה החרטה לבד בלי עזיבת החטא מועיל קצת, וכן עזיבת החטא בלי חרטה".

הוא מאריך להביא שם ראיות לדבריו; מהמעשה של אחאב הוא מביא ראיה, שכיון שהתחרט על מה שעשה והראה הכנעה לפני ה', אע"פ שלא עזב כל חטאיו, הועילה לו תשובתו. ומאידך, יש ראיה מאנשי נינוה, שכיון שעזבו חטאם וקיבלו על העתיד, אע"פ שלא התחרטו על העבר, הועילה להם תשובתם, עיי"ש.

ואם אין די בכך, בא המב"ט וכותב בשם הר"ן, שגם עצם הדבר שהאדם משיב אל לבו שהוא רוצה לשוב אל ה' - גם אם עדיין לא נתחרט על העבר ולא קיבל על העתיד, אלא השיב אל לבו רצון לשוב - הרי זה מקיל על האדם מעונשו!

זהו לשונו:

"ואפילו בהשבתו אל לבו לשוב, בלי קיום שום חלק מב' חלקי התשובה ההכרחיים, מיקל האדם מעונשו, וכמו שלמד הר"ן ז"ל דבר זה בסוף דרש ועתה ישראל מפסוק והשבות אל לבבך בכל הגוים, שהוא ההשבה ללב לשוב, ושבת עד ה' אלהיך היא התשובה בפועל, ושב ה' אלהיך את שבותך הוא שכר ההשבה ללב שיתנן לרחמים לפני שוביך, ויהיה ושב מלשון בשובה ונחת".

זהו לשון הר"ן בדרשותיו:

"מי שמשלים חק תשובתו, הרי זה משובח. ומי שאינו משלים בה, אלא שהתחיל בה ולא גמרה, הרי הקל מחטאתו. שאפילו מי שמשלים אל לבו דעת לשוב בתשובה, מקל עונשו!" (דרשות הר"ן, הדרוש העשירי).

ואכן, בספרי רבינו אנו מוצאים גדולות ונצורות על נוראות מעלת עצם ההתעוררות שהאדם מתעורר בלבו לרצות לעשות תשובה.

וכך מגלה לנו רבינו בספר המידות:

"משעה שאדם חושב לעשות תשובה, אזי מקבלין תפילותיו, אף על פי שלא עשה עדיין!" (ספר המידות, תשובה סה).

הרי לך עד כמה גדולה מעלת מי ש"חושב לעשות תשובה", "אף על פי שלא עשה עדיין" - שכבר מקבלים תפילותיו למעלה. ועל אחת כמה וכמה אם מתחיל לעסוק קצת בעסק התשובה, רק שאינו מצליח עדיין לעסוק בזה כדבעי.

וכפי שכתב מוהרנ"ת בליקוטי תפילות מענין עוצם הרחמים שיש למעלה על אלו שחותרים לעשות תשובה, אע"פ שלא הצליחו עדיין לשוב בפועל. וזה לשונו:

"נעלם ממך ולא תדע עוצם ריבוי רחמנותו וחסדיו הגדולים על כל החפצים לשוב באמת, אף על פי שלא שבו עדיין!" (ליקוטי תפילות, ט).

וממשיך וכותב: "וכל ישעו וכל חפצו יתברך, לשוב ולרחם על כל המחכים ומצפים ומתגעגעים וחותרים במחירת למצוא הצלה ומנוס לשוב להשם יתברך, אף על פי שמתגברים עליהם בכל עת יותר, ואין מניחים אותם ימים ושנים הרבה לשוב אל בית אביהם! אף על פי כן, חסדו גבר עליהם ועלינו מאד מאד בלי שיעור וערך ומספר, מה שאין הפה יכול לדבר והלב לחשוב. אילו כל הימים היו וכל אגמים קולמוסים, וכל בני אדם לבלרים ולשונות מקלסים, אין מספיקין לפרש ולבאר אחת מני אלף ורובה מחסדיו המרובים אשר הוא נוהג בחסדו בכל דור ודור, ובפרט על הנאנחים ונדכאים ומחכים ומצפים לשוב אליו יתברך באמת" (שם).

כלל הדברים:

משעה שהאדם מתעורר לשוב בתשובה, ומתחיל לעסוק בזה כפי יכולתו - הרי הוא מתחיל לקיים מצות התשובה, וה' ברחמי מרחם עליו ברחמים גדולים עד למאד.

ועיקר נקודת התשובה, היא ההתעוררות לרצות לתקן את עצמו ולשוב אל השם יתברך. וכיון שהאדם עושה את המעט דמעט שבידו לעשות, ה' מסייע בידו.

שכן: "אמר הקדוש ברוך הוא לישראל: בני, פתחו לי פתח אחד של תשובה כחודה של מחט, ואני פותח לכם פתחים שיהיו עגלות וקרונות נכנסות בו" (מדרש רבה, שיר השירים פרשה ה).

פנינים מאירים וחדושים מזהירים מלוקטים מספרי גדולי הצדיקים ז"ע מתוך רשימותיו של הגר"ם שכטער שליט"א אשר ציין ורשם לפניו לזיכרון.

לקט ספרי"ם

יום הכיפורים

רבה והיה מדבר תנחומין על לבו ואמר לו שתפלתו הועילה להעלות כל התפלות של עם שבשדות.

כתר שם טוב (הוצאת קה"ת) חלק ב' אות שיז א-305

האדם צריך שיזכור שהיום יום הכפורים איתא בתיקוני זוהר (תיקון כא) פורים אתקריאת על שם יום הכפורים דעתידין לאתענגא ביה כו', וכן אומרים בשם הרבנים הקדושים זלה"ה דפורים בחינת יום הכיפורים ונקרא יום כפורים היינו כמו פורים. ובאמת נרמז בתקוני זוהר כנ"ל. וכמו **ביום הכיפורים עיצומו של יום מכפר** כן ימי הפורים עיצומו של יום עושה מחיית עמלק. **רק האדם צריך שיזכור שהיום יום הכפורים** וכן שהיום פורים.

פרי צדיק חלק ב' פורים אות א עמוד 186 ה-64

העלה את כל תפילות יו"כ של העם שבשדות - סיפור

מעשה בחסיד גדול אחד שנסע אל הבעש"ט זלה"ה להיות אצלו ביום כיפור. ובערב יום כיפור, מחמת שלא נזדמן להם לקנות ביום האתמול שחת ותבן ומספוא ושכולת בשביל הסוסים, ולא אכלו הסוסים כל יום האתמול וכל הלילה, על כן הוצרכו בבוקר לעמוד חוץ לעיר ביער אחד לרעות הסוסים, ונחו עצמם מעט לישן. וכשעמדו ראו שהיה צאת הכוכבים, והיה עדיין רחוק פרסה לעיר, והוצרך החסיד להיות ביום הכפורים ביער ובשדה, כי לא היה יכול לילך שם ברגליו. והיה החסיד בצער גדול מאד והתפלל בהכנעה רבה. אחר כך, מוצאי יום הכפורים, נסע החסיד לעיר, וקבלו הבעש"ט זלה"ה בסבר פנים יפות מאד ובשמחה

ענין השמחה ביום הכיפורים

הניצינים נראו בארץ (שיר השירים ב, א). הענין כי מחמת שהאבות מונחים בארץ נוכל לזכות בזכותן, ואילולי שגופן מונחים בארץ לא היינו יכולים לזכות עבורן כמו שכתוב (תהילים א, טז) לקדושים אשר בארץ המה ואידירי כל חפצי במ. וכן הענין בלוחות הראשונים והשניים שלא היה שמחה לישראל כיום הכיפורים יום שניתנו בו לוחות אחרונות (בבא בתרא קכא, א), שכיון שהם גנוזים בארץ לא תשכח העדות וכו' וכן הענין בבית המקדש, וזהו שכתוב הניצינים נראו בארץ וקראן ניצינים שהם מצמיחים ישועה לישראל כמו שצומחין האילנות.

פירוש הגר"א על שיר השירים ב פסוק יב ח

ספרו על ביטול ימים טובים ט"ו באב ויום הכיפורים

בתולותיה נוגות והיא מר לה (איכה א, ד). בתולתהא ספדן על די פסקו למיפק בחמשה עשר יומין באב וביומא דכיפריא די הוא בעסרא יומין בתשרי לחינגא בחינוגין = בתולותיה סופדות כי פסקו לצאת בחמישה עשר יום בחודש אב **וביום הכיפורים שהוא עשרה יום לתשרי, לחול במחולות.**

איכה - תרגום עם ביאור יין הטוב א, פסוק ד מ-13

יום אחד זה יום הכיפורים

יום אחד (בראשית א, ה) שנתן להם הקב"ה יום אחד (יום סליחה וכפרה) ואי זה? זה יום הכיפורים.

מדרש רבה בראשית פרשה ג עמוד כג מ-39

מצטער פטור מן הסוכה

לו כבר. ואינו דומה למי שקנה לולב או שופר ונפסל באמצע החג שיש עליו חיוב כל רגע לחזור אחר לולב כשר או שופר כשר, דמצות ישיבה בסוכה הוא לקבוע עצמו במנוחה בדירת הסוכה, ואין אדם מחליף קביעות מקום מנוחתו בכל רגע, וכיון שכבר קבע לעצמו בבית בהיתר אין עליו חיוב לקבוע עצמו שנית עד שייסיים צרכיו.

אין צריך לטרוח לסוכה אחרת

יותר מזה כתב הרמ"א (סי' תרמ"ט) מי שכבו לו הנרות בסוכה בשבת ויש לו גר בביתו מותר לצאת מן הסוכה כדי לאכול במקום הגר ואין צריך ללכת לסוכת חברו שיש שם גר אם יש טורח גדול בדבר. הרי שאפילו יש לו סוכה מוכנת שיוכל לקיים שם מצוה, אך הדבר כרוך לו בטרחה ואי נעימות ובמשך כל השנה לא היה בוחר לנוח בבית חברו אף שיש שם גר, אינו צריך להיכנס לסוכת חברו. שכיון שקבע עצמו בתחילת ימי החג בסוכה זו והיה ראוי לדור בה כל שבעת הימים, אם בא לו צער בדירתו באמצע החג, ואילו היה צער כזה קורה במשך כל השנה בביתו היה הולך לדירה פרטית אחרת השייך לו, הרי הוא פטור מלשבת בסוכה ואין צריך ללכת לסוכה אחר.

משל עבד שבא למזוג לרב

ניתן להסביר למה רק במצות סוכה משלו חז"ל המשל הידוע אם ירדו גשמים בחג. למה הדבר דומה לעבד שבא למזוג כוס לרבו ושפך לו קיתון על פניו. ואילו בשאר מצוות לא מצינו שמי שקנה לולב או אתרוג ונפל מידו ונפסל דומה למי שבא לשמש רבו וטפח לו רבו על פניו. ולפי האמור יש לומר, שאם יורדים גשמים בחג נפטר לגמרי ממצות סוכה משום שחסר הצורה של קביעות דירה בסוכה, כפי שכתב הרמ"א (שם סי' ט"ז) 'כל הפטור מן הסוכה ואינו יוצא משם אינו מקבל עליו שטר ואינו אלא הדיוט', ואינו חייב לחזור לסוכה עד שייסיים הצער ויעשה קביעות חדשה. מה שאין כן מי שנפל לולב או שופר מידו, לא נפטר מן המצוה, וחייב לקנות מיד לולב או שופר אחר, ואין זה מראה כאילו רבו אינו חפץ בקיום מצוותיו.

תחבולות לצאת מהצער

לפי זה מובן מה שכתבו הפוסקים שמצטער היושב בסוכה אינו מקבל עליו שטר ונקרא הדיוט, זה אינו רק כשהוא עדיין במצב של מצטער. אבל מי שעושה תחבולות לצאת ממצב של מצטער כדי לקיים המצוה הרי זה משובה. וכפי שכתב המשנה ברורה (ביהל"ש ד"ה הדיוטות) שאם נפסק הגשם באמצע הלילה או באמצע הסעודה וחוזר לסוכה מקבל שטר והרי זה משובה, לפי שברצונו הפסיק קביעותו הקודמת וקבע עצמו מחדש בסוכה. וכן מי שבוחזר ללכת לסוכת חברו ולהנות ממקומו מקבל עליו שטר. ובזמן הקור מי ששובש עצמו בבגדים עבים וחמים כדי שיוכל לשבת בסוכה הרי זה משובה (עיי' ביהל"ש תרמ"ט, ויע' סי' תרלט סק"א). אמנם בשערי תשובה (סק"ג) פקפק על אלו שרצו לשבת תחת כובע או מטריה בסוכה

אכילה בערב יום כיפור

טעמי השל"ה

השל"ה (עמוד הדין פכ"א אות ט) הביא שני טעמים בשם הזוהר (אחרי מה); טעם אחד, לפי שיש מצוה לענות את הגוף בתענית, ואת הנשמה באכילה, ולכן ביום כיפור מחוייבים להתענות שהוא עינוי לגוף ולא לנשמה, ובתשיעי מחוייבים לאכול כי זה הוא עינוי לנשמה. טעם נוסף, שעל ידי האכילה שמרבים בסעודה בערב יום כיפור, גורם שקשה התענית לאדם למחר ביום כפורים משום שינוי וסת, ולכן נחשב גם האכילה כתענית.

והנה לפי טעם הראשון אין מצות אכילה בערב יום כיפור כהכנה ליום כיפור, רק היא מצוה בפני עצמה כענינו לנשמה. אבל לפי טעם הב' הוא טפל למצות הצום של יום כיפור.

חולה או אשה

יש נפקא מינה בין שני הטעמים אם יש חולה שאינו צם ביום כיפור חייב לאכול בערב יום כיפור, דלפי שיטת רש"י והרא"ש שהוא משום הכנה ליום כיפור אינו בכלל המצוה, אבל לפי שיטת רבינו יונה שהוא מצוה בפני עצמה חייב לאכול. וכן נפקא מינה אם אשה חייבת במצוה זו, דלפי שיטת רש"י והרא"ש חייבת לאכול כיון שחייבת לצום, אבל לפי שיטת רבינו יונה יש לומר דהוי מצוה עשה שהזמן גרמא ונשים פטורות. - ואם כן אשה שאינה צמה פטורה לאכול בין לטעם הראשון ובין לטעם השני.

אמנם למעשה כתבו הפוסקים להוכיח שגם חולה וגם אשה חייבים במצוה זו, ובפרט חולה שאינו אוכל רק שיעורים בודאי שייך במצוה זו (עיי' בארוכה בשדי חמד מערכת יו"כ סי' א' אות ה' ובמצויין שם).

מצות אכילה

אייתא בשולחן ערוך (סי' תרד"ט) 'מצוה לאכול בערב יום הכפורים ולהרבות בסעודה'. ומקור ההלכה הוא בגמרא במסכת יומא (פ"א) שכך למדו חז"ל מהפסוק 'ועניתם את נפשתיכם בתשעה לחודש'. וכי בתשעה מתענים והלא בעשור מתענים. ופירשו, כי כל האוכל ושותה בתשיעי מעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי.

כהכנה ליום כיפור

בטעם המצוה פירש רש"י 'כלומר התקן עצמו בתשעה שתוכל להתענות בעשרה והרי הוא כאלו מתענה בתשעה'. ע"כ. ומשמע שטעם המצוה כדי להיות מוכן לצום ביום כיפור. וכן כתבו הרא"ש (פ"ה סי' כ"ב) והטור (שם) 'כלומר הכינו עצמכם בתשעה לחדש להתחזק באכילה ובשתיה כדי שתוכלו להתענות למחר בהראות חייבת של המקום ברוך הוא לישראל, כאדם שיש לו שיעשועים וגזר עליו להתענות יום אחד וצויה להאכילו ולהשקותו ערב יום התענית כדי שיוכל לסבול, כך הקדוש ברוך הוא מכל ימות השנה לא צויה לישראל להתענות אלא יום אחד לטובתן לכפר על עוונותם, והזהירם לאכול ולשתות ערב התענית. ע"כ.

משום שמחת היום

אמנם רבינו יונה בשערי תשובה (ש"ד אות ט) כתב הטעם שהוא סעודה לשמחת היום, כי בשאר ימים טובים אנו חייבים קובעים סעודה לשמחת המצוה, ומפני הצום שבימים הכפורים, נתייבנו לקבוע סעודה על שמחת המצוה בערב יום הכפורים. ע"כ. ולדבריו אין המצוה כהכנה ליום כיפור אלא היא מצוה בפני עצמה.

בשעת הגשמים כיון שהסוכה מחמת עצמה אינה ראויה לדירה. [ולכן אלו שמחמירים על עצמם שלא להמשיך לישן או לא להמשיך לאכול חוץ לסוכה וממתנינים שייפסק הגשם יש עליהם קיבול שטר].

גדר צער הפטור

יש לדעת שלא כל צער פוטר מיישיבה בסוכה, ויש סוגי צער שניתן להסירו בקלות ולהתגבר עליו בקלות שאינו פוטר מסוכה (כמו אבל בש"ע סי' ה', וכפיתפ' דיים בשעת השינה ברמ"א סי' ד', וטיפות גשמים בס' תרלט סק"ג). ויש לשקול הדברים אם היה עוזב את ביתו וקבוע לו והולך לבית שפחות נוח לו מחמת צער כזה (רמ"א שם סי' ה').

בונה סוכה במקום צער

כתבו הפוסקים שאין הפטור של מצטער רק אם הצער בא לו במקרה, אבל מי שבונה סוכתו מתחילה במקום המצער לו ויודע שלא יוכל לשבת שם אינו פטור מן הסוכה, וצריך ללכת לסוכת חברו או לבנות סוכה לעצמו גם הדבר עולה לו בקושי ובטרחה. וגם אם עבר ואכל או ישן בביתו חייב להפסיק ולהיכנס מיד לסוכה, ואין לו להמתין עד שייסיים צרכיו (עיי' ש"ע שם). והטעם, דכיון שמתחילה לא בנה

ממה שנאמר בתורה 'בסוכות תשב שבעת ימים' דרשו חז"ל 'תשב עיני תדור' שמצות ישיבה בסוכה צריך לקיימה כדרך דור בבית, ואם צורת הישיבה בסוכה אינה יכולה להיות כצורה של דור בבית פטור מלקיים המצוה.

ישיבת סוכה בצורה של דור

במשניות סוכה (פ"ב מ"ד וט) נמנו כמה דברים שנחשבים שלא כדרך דור; אם גשמים יורדים לתוך הסוכה עד כדי 'שתסרח המקפה' נחשב הסוכה כמקום שאינו ראוי לדירה והרי זה נכנס לתוך הבית. חולה פטור מן הסוכה אפילו אם אינו חל אלא שבראשו או בעינוי ואין בו סכנה, לפי שכאשר האדם דואב וכואב אין ראשו פנוי להנות ממנוחת הבית ויוצא גם מחוץ לביתו למקום שיקל עליו חוליו. ומובא בגמרא (שם כ"ה) שאפילו אם אין האדם בגדר 'חולה' רק בגדר 'מצטער' נפטר ממצות ישיבה בסוכה, שגם כאשר הוא רק מצטער אי אפשר לו להנות ממנוחת הבית ויוצא חוץ מביתו.

המצטער אינו טורח לחזור לסוכה

יש חידוש בדיון זה, שכאשר נקלע אדם במצב של 'מצטער או חולה' הרי הוא נפטר מן המצוה לגמרי, ואינו צריך לטרוח לחזור לסוכתו אפילו אם נפסק סיבת הצער ויכול להמשיך לישב בבית עד שייסיים צרכיו. לדוגמא; אם נכנס לביתו מפני גשמים וישב לאכול אין צריך לחזור לסוכה באמצע אכילתו אפילו אם נפסקו הגשמים, וכן אם ירדו גשמים ונכנס לישון בביתו ופשט בגדיו ושכב על מיטתו ופסקו הגשמים אין צריך לחזור לטרוח להתלבש כדי להיכנס לסוכה. וכן אם ישן בבית והתעורר באמצע הלילה אין צריך לחזור לסוכה אלא אם כן התעורר לאחר שעלה עמוד השחר (ש"ע שם סי' ז' ועיי' במשנ"ב סק"מ כמה דנזנים' בגדר הטירחא).

סוכה הראויה לדירה ז' ימים

והטעם, דמצות ישיבת סוכה דירה, לשבת בסוכה באופן של קביעות זרה, כלשון המשנה (שם) 'כל שבעת הימים אדם עושה סוכתו קבע וביתו עראי'. ואדם צריך לדאוג קודם חג לבנות סוכה לעצמו כדי שיוכל לדור במשך ימי החג בסוכה בצורה של קביעות דירה, כי הישיבה בסוכה צריך להיות באופן של 'קביעות דירה'. ומובא בגמרא (כ"ב) מחלוקת רבי אליעזר וחכמים אם יוצאים מסוכה לסוכה בחג, ואם עושים סוכה בחולו של מועד, וגם לשיטת חכמים שיוצאים מסוכה לסוכה ועושים סוכה בחול המועד היינו בדיעבד, אבל לכתחילה עיקר המצוה צריך שיהיה כל סוכה ראויה לשבעת ימים, וסוכה שאינו ראוי לעמוד שבעת ימים פסולה (שם כ"ג).

ולכן במקרה שאדם קבע עצמו לקיים המצוה לדור בסוכה הראויה לשבעת ימים, ובאמצע החג קרה מקרה שבגללו אין הסוכה יכול לשמש לו כקביעות דירה, מחמת צער או מחמת חולי או מחמת גשמים, כיון שנפטר לקבוע דירתו בסוכה וקבע דירתו בבית בהיתר, אין צריך לשנות קביעות באמצע קביעות, ולכן אין צריך לחפש כל רגע אם הסוכה ראויה

ובשערי דמעות כי לא נשלבות

אל חדרו של הרה"ק הרבי ר' ברוך ממעבוז זי"ע, התפרץ פעם נכדו הקטן, וסיפר לו בבכי ובדמעות בעיניו, שבשחקו היום במשחק ה"מחבואים" - [באהאלטעניש] עם חבירו, התחבא מפני חבירו במקום סתר, וישב במחבואו שעה ארוכה. לפי כללי המשחק היה צריך חבירו לחפש אחריו. כשעבר זמן רב, יצא ממחבואו והבחין שחבירו כלל לא הלך לחפש אחריו, אלא שכח ממנו לגמרי והוא כבר שקוע במשחק אחד עם חברים אחרים... הדבר פגע בו עמוקות ובכה מרורות בפניו זקנו הרה"ק הרבי ר' ברוך ל'...

כששמע ר' ברוך את הסיפור עלו דמעות בעיניו והצטרף לבכיית התינוק, ובכה ללא הפוגות בדמעות שליש. והתלמידים שנכחו שם המה ראו כן תמהו ונבהלו: מדוע נגע בו כל כך הסיפור הילדותי עד כדי בכי נורא כזה?

ורבי ברוך, בעוד דמעתו על לחיו, נענה ואמר לתלמידיו: האם אין אתם מבינים מה שאמר הילד: הקב"ה התחבא והסתיר עצמו מעמנו, ואנו כלל אין מחפשים אחריו ואין דורשים אותו... היש פגיעה קשה מזו? - - -

הרי כל מטרות ביאתנו וחינו בעוה"ז הוא "דרשוני וחינו" - לדרוש את הקב"ה, "כי כה אמר ה' לבית ישׂראל דרשוני וחינו" (עמוס ה, ד) לחפש אחריו ולמצוא אותו בתוך ההסתרה, בתוך כל דבר גשמי המסתיר כביכול על השי"ת, ועי"ז לקשר את כל העולם הגשמי להשי"ת, ואנו מה עושים; כשאינן רואים - מתעלמים לגמרי - - -

כידוע, שכשאמר רבינו הק' תורה מ"ט, שאין סוף ואין תכלית לתשוקתו ולהביתו של האיש הישראלי להשי"ת, כמו הבן הנכסף לבוא לאביו ועוד יותר מכך - באותה שעה עורר רבינו כידוע את כל לבבות ישראל שהיו באותו מעמד, ומרוב דבקות החלו לבכות בכיות עצומות. כי כשמתעורר באדם חלק הישראלי שבו, תיכף עולה ההשתוקקות שלו על גדותיה, עד שהוא פורץ בככי - לא מעצבות ח"ו - אלא מרוב השתוקקות להשי"ת, ואין גבול כמה דמעות יכול האדם לשפוך על ענין נעלה ונשגב זה הטמון בתוך תוכה של הנפש הישראלית.

וכמה דמעות שפכו יהודים במקומות הקדושים על צער השכינה, והסטרא אחרא ידעה על כוחם דמעותיהם של ישראל וניסתה בכל דרך למנוע זאת מהם, ואחת מתחבולותיהם של העכו"ם היה לגבות מהיהודים כסף רק על השהייה במקום.

המשך מעמוד א'

כוחו של אי"ה זה הוא, "שיש שנופלים כל כך עד שנדמה להם שאין להם שום עצה איך לצאת מן החושך, אבל באמת כל תקנתם הוא זה בעצמו, שיציעו כן לה' וירגישו בעצמם זה בעצמו שאין יודעים שום עצה, ויתפללו הרבה על זה לה'. ואז יזכו שתהיה הירידה תכלית העליה. וזהו בעצמו התיקון, כשיודעים שאין עצה, ומתוודים להשם יתברך שנפלנו כל כך בעוונותינו ואין אנו יודעים שום עצה איך לשוב ולהתקרב אליו יתברך, כי עבר קציר

ידוע שכך היה נהוג במשך דורות בעיה"ק חברון ת"ו, שהגויים תבעו כסף מכל הבאים לשפוך שיח אצל שלושת האבות ע"ה. ומסופר שכאשר הגיע לשם מרא דארעא דישראל המהרי"ץ דושינסקי זי"ע, עמד שם שומר ערבי ופניו אדמוניים, ולא הניח למהרי"ץ ופמלייתו להתקרב למדרגות מערת המכפלה עד שישלמו לו את דמי הביקור.

בין הבאים היה יהודי משמח אלוקים ואנשים, רבי אברהם קלאר, שהבחין כי מדובר בערבי רשע במיוחד, והתבטא כי הלה הינו גלגול של עשו הרשע... הנוכחים תמהו: מנין יודעים לך רזי הגלגולים? ור' אברהם השיב מיד: כל הערבים שחומים המה מבלעדי ערבי זה שאדמוני כולו, היות כי גלגולו של עשו הרשע הוא...

ואמנם לא ארך הזמן מעת ששלמו לו טבין ותקילין, והערבי בא לומר שפג תוקף זמן הכסף ששילמו, ואם חפצים להישאר עליהם לשלם את מלוא הסכום בשנית.

הלכו ושאלו את רבם ומאורם המהרי"ץ, אם ישלמו לו שוב, וענה: שלמו לו, שלא יישאר בידו שום זכות...

וראיתי באיזה ספר שהביא תיאור מאחד מצוררי היהודים שרשם את ההשפלה של עם ישראל בשנות גלותם בירושלים, וכותב שְׁמַת־המעט מן היהודים שהיו בשעתו בירושלים נהגו לעמוד בהר הזיתים, ושם הביטו אל עבר ההר השמש והוזילו דמעות כמים על החורבן הנורא, וכך עמדו וקיוו וייחלו בגעגועי לב לבנין הבית ולהתגלות כבוד שמים.

וכותב אותו גוי שבראות שונאי ישראל שהיהודים מוצאים פינה לפרוק את כאב ליבם השותת, הלכו וסתמו באבנים את חלל הפתח של 'שערי הרחמים' אשר בחומה המזרחית של הר הבית, כדי ששוב לא יוכלו היהודים לראות משם את רצפת העזרה.

ומקום תפילה זה למו' 'שער הרחמים' אכן היה מקום של תחינה וגעגוע בדורות הקודמים, ואף מובא שהרמב"ן קבע שם מקום לתפילה. והגויים הרוב רשעותם מצאו עילה לגבות סכום כסף על כל שהייה במקום, ואף גם זאת רק למשך זמן קצוב, ומי שרצה להישאר עוד היה צריך לכפול את הסכום ולשלשו... אך כל זה לא מנע מהיהודים לבוא אל המקום, היות וליבם בער ודאב, והיו מוזילים מכספם כדי שייחיו להם להוזיל דמעות במקום, ופשוט שילמו כסף עבור הדמעות!

כלה קיץ ואנחנו לא נושענו, ואין יודעים עתה מה נדבר ומה נצטדק, רק לצעוק אי"ה, ואנו בוכים על נפשנו שנחרקנו כל כך עד שאין אנו יודעים כלל איכה אנחנו ואיכה הדרך והעצה לשוב אליו יתברך" (שם, גיטין ג, כה).

"ואז יזכו שתהיה הירידה תכלית העליה" - התפילה שבאה בעת כזאת של אבדן דרך, בלא שום משען אחר ותקוה אחרת, היא שבוקעת כל המסכים וקורעת כל הקטרוגים, ומצמחת ישועה פלאית.

רבי שמואל מטעפליק ז"ל (ב)

מסע הקודש

באותה שנה, שנת תקס"ז אחר שבת שירה, נסע רבינו ז"ל לק"ק נאוורייטש, וזכה אז רבי שמואל מטעפליק לנסוע עם רבינו ז"ל בהנסיעה הגדולה לנאוורייטש, זאסלאב, דובנא, ולבראד, כמסופר בחיי מוהר"ן (סי' קנ"א), וזכה אז לשמש את רבינו ז"ל ולהיות סמוך ונראה אתו עמו ז"ל ולהנות ממנו בהתקשרות עמו ז"ל.

הרבה מעשיות ומאורעות ראה החסיד ר' שמואל טעפליקער על הנסיעה הגדולה הזאת אצל רבינו ז"ל, וסיפרם אח"כ למוהרנ"ת ולשאר תלמידי רביז"ל, ופעם אחת אמר למוהרנ"ת ולעוד מאנ"ש שיודע עניינים ושיחות ממה שעבר באותו הנסיעה על רבינו ז"ל מה שאפילו הם אינם יודעים (עיין שיש"ק ח"ב אות קט"ט).

צערו של רבינו ז"ל

הנסיעה הגדולה הזאת התחילה מקודם, בעת שנסע רביז"ל לקרימיניטשאק להיות שם בעת שנולד נכדו ז"ל, כמסופר בחיי מוהר"ן מה שהיה עמו לפני הנסיעה הזאת, שרביז"ל שהה אז בקרימיניטשאק ושם נולד נכדו של רביז"ל רבי ישראל בן הרבנית הצדקנית מרת שרה זצ"ל, וז"ל: "ביום ג' למילה נחלשה בתו היולדת הנ"ל, והיה לו צער גדול וברח במרוצה גדולה מקרימיניטשאק. ואמר שהחיות שלו נפסק מגודל הצער. והאיש שהיה עמו, ר' שמואל מטעפליק, נתמהמה קצת, והניח אותו שם ולא המתין עליו, ונסע בלעדו, והוכרח ר' שמואל לשכור עגלה ולרוץ אחריו" (חיי"מ סי' קנ"א).

שני המלווים של רבינו כנסיעתו

התחלת הנסיעה הגדולה הזו, מתוארת באריכות בספר שיחות וסיפורים (אות ה) ז"ל:

"ובנסיעתו [של רביז"ל] לקח עמו איש עשיר ונכבד וירא אלקים, ר' שמואל מטעפליק, שהיתה פרנסתו בחנות (מאנפאקטור), אשר גם זוגתו בעצמה היתה ביכולת להשיג על החנות, ועם ר' שמואל לקח בתחילה את ר' נפתלי מנעמירוב לנסוע אתו עד לפיוועץ, ובלפיוועץ הוכרח להחזיר את ר' נפתלי לביתו, כי היה איש חלוש ולא היה ביכולתו להיות נע ונד בדרך רחוק כזה, ומכוון בימי הקור והחורף אשר מחצי טבת והלאה, ולקח בלפיוועץ במקום ר' נפתלי ז"ל את ר' אייזיק יוסף מלפיוועץ.

והוא ור' שמואל הנ"ל, הן הן השני אנשים הנרמזים במעשה הנ"ל (כי אף על פי שגם זאת היא מהמעשיות שבשנים קדמוניות. אבל בהשתלשלותם אשר הזכרתי בכרך שני (שיחות וסיפורים אות כ"ה) עיי"ש, ועד זה העולם הגשמי נמצא מעין זה גם בנסיעה הזאת מרבינו ז"ל כי מאן מלכי רבנן (גיטין סב). ושינה את לבושו בתחילת הנסיעה להיות נדמה כסוחר, והזהיר מאד את שני האנשים הנ"ל שלא יודיעו בשום מקום מי הוא.

וקודם הנסיעה לקח רבינו ז"ל שלשים רעגלדין, ונתן לר' שמואל הנ"ל, וקנה בעד זה עגלה עם סוסים, וגם שכר איש א' שיהיה מיוחד להוליך את הסוסים. ואלה האנשים לא ידעו כלל להיכן הם נוסעים, רק בכל פרשת דרכים שאלו את רבינו ז"ל באיזה דרך לנסוע והראה להם. והיה לר' שמואל ולר' אייזיק יוסף הנ"ל כמה סיפורים מזאת הנסיעה" (וכוכבי אור, שיחות וסיפורים, אות ה).